

**Víra (diskuse s Janem Kozlíkem)**

**Ladislav Hejránek**

◆ bytový seminář, česky, vznik: 1986

◆ private seminar, Czech, origin: 1986

## Víra (diskuse s Janem Kozlíkem) [1986]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (s1\_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Z toho víkendu, než jsi došel ke Geghovu, nebyly některý věci dost jasně řečeny. Například: je to řecký myšlení neseno láskou, tak jak se to z té pythagorejské tradice dá doložit? Pochopitelně, jenom není reflektovaná. To je to, co... Teda moment, víra. Ta víra je všude, i u mravenců. Takže je i v Řecku. Samozřejmě že, všiměj si v hlavě. Těšilo mě, mějte se, na shledanou. Mějte se hezky, na shledanou. Takže dá se říct, že i každý myšlení, pokud je vážný, je neseno vírou.

Hejdánek: Jakožto iniciativa nějaká, jakožto aktivita, jakožto tíhnutí, úsilí o něco nového a tak dál, samozřejmě. A nikoliv ovšem specifickým způsobem. Tohle je právě v každém. To je ten rozdíl.

Jiný hlas: To znamená všechny ty Platónovy koncepty, pokud je to vážný myšlení, tak jsou nesené nějakou vírou.

Hejdánek: No nejenom nějakou, tou jedinou.

Jiný hlas: A jak to, že se dostává do takového rozporu s izraelskou tradicí?

Hejdánek: To je jako když se ptáš, jak to, že primáti se dostávají do rozporu s izraelskou tradicí. To je nesmysl. To není vývojový, to je prostě na jiný úrovni. Tam prostě k tomu objevu víry nedošlo. Tam víra pracuje, ale nebyla objevena.

Jiný hlas: No, jestliže víra je jako kosmický faktor a přítomná u všeho, tak jak mohlo něco tak závažného, jako je myšlení, vzniknout bez její iniciativy?

Hejdánek: No taky nevzniklo bez její iniciativy.

Jiný hlas: Čili tam je vždycky víra přítomná v každém vážném myšlení. Ale jak? Otázka je ale jak. Naše otázka konfliktu rozumu bez víry a rozumu s vírou vznikne tak, že každý rozum je nějak nesen vírou. Ale jde o to jak.

Hejdánek: Totiž tohle v pozadí je, zatím tedy ty jsou samozřejmě v pořádku ty formulace. Jenom jejich chápání obávám se, je falešné. Je to v pozadí je chyba, která *mutatis mutandis* je třeba v tom hned na začátku toho článku Zdeňka Neubauera v té *Hostině*, kdy tam v uvozovkách argumentuje tímto způsobem: poznání čehokoliv je vždycky zároveň poznáním sebe. Proč? Protože každé poznání je myšlení, každé myšlení je reflexe, a to znamená poznání čehokoli je zároveň poznáním sebe. To je omyl, to není pravda. To je sofistika. Ta chyba toho Neubauera je evidentní, tím se nemusím zabývat. Čili tady je analogická chyba, že z toho, že každý gruntovní myšlení je možný jen díky víře, je vyvozováno, že tedy *eo ipso* je to myšlení víry.

Jiný hlas: No ne, že je...

Hejdánek: Ne, že je. Jsem nikdy neřekl, že to je myšlení víry. Já jsem řekl, že má svůj zdroj ve víře každé myšlení pořádné, který zasluhuje toho názvu. Má svůj zdroj ve víře. No to ještě vůbec neznamená, že je to myšlení víry. Stejně tak jako svět je stvoření Boží, a to ještě neznamená, že je to božské stvoření. Že když to stvořil Bůh, takže *eo ipso* je to božský samo taky.

Jiný hlas: Kde se tam potom v tom řecku děje ta chyba? To poznání tam je tedy neseno nějakou vírou.

Hejdánek: Ovšem pouze jako aktivita, nikoliv jeho obsah.

Jiný hlas: A jako obsah je to taky nesený vírou v to, že to má smysl. Že má smysl poznávat, protože to, co poznáváme, má smysl.

Hejdánek: To bychom se domluvili, co jeden a druhý pod tím rozumíme, když řekneme to „že“. Poněvadž jak dalece teda, že jo, to je... Pravda je, že řecká *filosofie* je charakteristická tím, že zakládá svou nejhlubší jistotu na vševládosti logu. Přijímá tuto svou základní jistotu, že *logos* vládne všemu. Výslovně to řekl Hérakleitos, ale všichni ostatní zřejmě s tím souhlasí a navíc ještě ten *logos* chápou jako cosi elementární nebo primárně, principiálně božského. Takže se vykládá taková anekdota, že Thalés, já nevím co, [nesrozumitelné] a teď si nemůžu vybavit, něco se mu povedlo v geometrii, nějaký důkaz, a obětoval vola *logu*. To tam není řečeno, ale prostě je tam vidět, jak to byla taková slavnost. To bylo cosi zcela mimořádného. A on zřejmě postrádal jiné výrazové prostředky, ale tímhle naznačil, že se stalo něco

velkého, čemu už dneska těžko rozumíme. Pro něj to byla životní víra, životní záležitost, prostě něco jako zjevení.

Jiný hlas: Já bych měl jeden dotaz k té víře, protože ta víra dokonce takovým způsobem... A je to jiná víra než křesťanská víra?

Hejdánek: Samozřejmě, protože tam je to víra zaprvé ta, která je na začátku a z které je všechno nového, například to myšlení vážně. A tady to je jistá jistota, ovšem existuje jistota, na kterou se spoléhá i archaický člověk mýtu.

Jiný hlas: No?

Hejdánek: Tak to je ono. Samozřejmě, že *mýtos* se z pouhé vitality vynořil také díky víře. Jenomže je zvláštní, že víra proti mýtu se obrací velmi tvrdým způsobem.

Jiný hlas: Jako něco se rodí z víry?

Hejdánek: Ne, co není z víry, co není v souladu s vírou, co je v rozporu s vírou. Neříkám, že není z víry, je to z víry, ale v rozporu s vírou.

Jiný hlas: Mně není pořád jasná jedna věc. Vy jste tvrdil, že rozum je nesen vírou. To zaprvé. Že rozum je nesen vírou a zadruhé, že svým způsobem ten vnitřní obsah toho rozumu, toho vyvíjecího se, že není to rozumem víry. Rozum je nesen vírou, ale není to rozum víry.

Hejdánek: Já jsem neřekl nesen, já nevím, co z toho chcete vyvozovat. Prostě vyvěrá z víry nebo tak nějak. Co to je nesen, bychom si museli... to má dvojí smysl.

Jiný hlas: Dobře, to jste tedy popřel, že nesen vírou není ten rozum, vyvěrá tedy nějak z víry, dalo by se říct. A teď nechápu jednu věc. Rozum jako takový se pořád rozvíjí. A já si myslím, že konkrétně...

Hejdánek: Na tom jsme se nedomluvili, to tvrdíte vy.

Jiný hlas: Já tvrdím, že rozum se rozvíjí. Rozhodně je v něm určitý pohyb.

Hejdánek: Dobře, to jsem chtěl vědět, jestli chcete interpretovat mě, nebo jestli říkáte sám za sebe.

Jiný hlas: Ne, historicky si myslím, že v rozumu určitý pohyb je. Nemyslím rozum, který je předmětně zaměřený, který je vrozeně popisný, že tam svým způsobem má materiál v tom, co se mu nabízí. A rozum, který jde sám ze sebe, reflektivní rozum, podle mě se svým způsobem také rozvíjí.

Hejdánek: Dobře.

Jiný hlas: A teď nechápu jednu věc. Je určitý stávající stav toho rozumu a tudíž i stávající schopnost jeho globální reflexe. On se nemůže rozvíjet víc, než na co sám má. Vyčerpá všechny komplikovanosti v sobě a dál se rozvíjet nemůže.

Hejdánek: Dejme tomu.

Jiný hlas: Čím by se mohl rozvíjet?

Hejdánek: I tím něčím, co nemá.

Jiný hlas: Něčím, co nemá, a právě ten samovývoj v tom není jasný.

Hejdánek: Proč tomu říkáte samovývoj?

Jiný hlas: Ne samovývoj, ten pohyb, ten zdroj, ten impuls může být třeba, dejme tomu, ten rozum může být impulzovaný vírou. Ale pokud není rozumem víry, tak tam musí být něco jiného, nějaký jiný hybatel toho rozumu, který ho udržuje, který ho vyvíjí vnitřně.

Hejdánek: To je strašně předmětně myšleno. Podívejte se, rozum... co to je rozum? Rozum je skutečnost myšlení, chápání, porozumění. Žádný rozum sám o sobě, co to je? No a když mluvíme o tom, že je to chápání, porozumění, tak pokaždé, když něco pochopíte, tak se uplatnil rozum. A teď mi řekněte, co míníte tím, že rozum vyčerpá své možnosti a že nemůže nad sebe, mimo sebe a tak dále.

Jiný hlas: Existuje podle mě, aspoň pro tuhle ilustraci by bylo nutné přistoupit k tomu, že bychom zvolili dva rozumy v uvozovkách. Rozum, který se nějakým způsobem staví k objektivnímu, podle mě první, a rozum, který je rozumem reflexe. To znamená ten, co se staví k tomu, co svým způsobem není v objektivnu hned dosažitelné. To je rozum, který si svým způsobem dělá nároky na to, že vysvětluje svět. A tenhle rozum právě si myslím, že musí být také něčím nesený. Ten rozum první je zcela zřejmý, ten je nesený tím, co je venku. To je takzvaný animální rozum. A rozum reflektivní si myslím, to je rozum, který

musí být také něčím nesený už v tom krátkém čase.

Hejdánek: Co to je nesený? Chci obhájit jednu věc, respektive myslím si, že by bylo náležité se nějak sunout. Že tam musí být prostě určitá intuice. Já nevím, jak se intuice pojímá. A co to je?

Jiný hlas: Intuice je něco, co svým způsobem... můžeme to nahradit tou vírou, co jste řekl.

Hejdánek: Můžeme?

Jiný hlas: To nemůžeme, já si také myslím. Ale je to něco, co také musí přistupovat odněkud jinud. To prostě musí přicházet odněkud, ta intuice.

Hejdánek: Přicházet? Intuice je něco, co je někde v dálce a pomalu se to blíží a pak to na vás skočí?

Jiný hlas: To ne, tak psychologicky nevím, jak je intuice definovaná na základě nějakých zkušeností.

Hejdánek: No tak když o ní říkáte, že musí přicházet...

Jiný hlas: Tušení něčeho, tak tušení něčeho. Prostě ten samopohyb, dejme tomu podle mě, když prostě určitý člověk vymyslí nějakou soustavu, která je úplně rozdílná, nebo jiné myšlení, které je rozdílné, vyřeší to v krátkém čase, takže nemůže s tím prvním rozumem, který se mu otvírá v podobě světa, vůbec nějak manipulovat, ten mu moc nepomůže.

Hejdánek: Rozum se mu nemůže otvírat v podobě světa. Svět se mu otvírá, ale ne rozum.

Jiný hlas: Dobře, ale ty oblasti toho rozumu, který on do sebe vstřebává na základě toho, že vidí něco objektivně...

Hejdánek: Nevstřebává do sebe rozum, ten rozvíjí ze sebe.

Jiný hlas: Já to chápu, ale prostě ty poznatky... Špatně to zřejmě říkám.

Hejdánek: Já pořád nevím, co vy to... Já vás upřesňuju jenom proto, abych pochopil, o co vlastně jde.

Jiný hlas: Mně jde o jednu věc, čím je nesený ten rozum?

Hejdánek: Co to je nesený? Tak to pojďte... Já si myslím jednu věc, že prostě...

Jiný hlas: Mohl byste to říct bez těch metafor? My si nerozumíme momentálně. Metafory jsou dobré, když si rozumíme, a když si nerozumíme...

Jiný hlas: Já to tak úplně cítím zcela jasně, to není žádná metafora.

Hejdánek: Dobře vy, ale já ne.

Jiný hlas: Já si myslím, že existuje v určitém krátkém čase, intervalu, schopnost člověka, který, ačkoliv se vyjadřuje v obecné – já nevím, jak bych to nazval, jestli tomu nebudete přikládat jiný význam – ale v obecné situaci světa. Pokud se ten člověk nějak vyjadřuje v krátkém časovém intervalu, takže nemůže počítat s tím prvním rozumem, jak jsme ho tady nastínili, to je ten, který k němu přichází z objektu, a tam se toho tak moc nemění pro to, co chce vymyslet. Ale on vymýšlí něco, co svým způsobem má v sobě uzavřené, ale přesto přijde na úplně jiné věci, úplně jiné chápání světa, které mu nemůže dát ten svět v tom okamžiku.

Hejdánek: Teď mluvíte naprosto zmateně. Především nikdy není řečeno, že to, co chápete, musí být něco nového. Že se to něco mění. V geometrii se nic nemění, a stejně můžete pochopit nebo nepochopit. Tam se nic nemění. Trojúhelník zůstane trojúhelníkem, všechny vztahy tam zůstávají stejné, ale něco se mění, že vy to buď chápete, nebo nechápete.

Jiný hlas: Ale tady nejde o to chápání, tady jde o to, že tvořím v určitém, přímo v nějakém zaměření, a něco mě k tomu zaměření vede. Přece nemůžu všechno...

Hejdánek: Tak tvoříte, nebo vás to vede?

Jiný hlas: Tvořím, nebo mě to vede. Už když tvrdíte, že mě to vede, tak tvořím. Můžu tvořit až tehdy, když mě to začíná vést.

Hejdánek: No jo, ale to, co vás vede, je něco jiného než to, co tvoříte.

Jiný hlas: To právě ne.

Hejdánek: Potom v tom případě o tom mluvíte slovy, která nic neznamenaají.

Jiný hlas: Já nevím, mně se zdá, že to tady...

Hejdánek: Pokud vás vede to, co tvoříte...

Jiný hlas: Já to nevidím jasně. Mně jde o to...

Hejdánek: Tak mluvte jasně. Když to nevidíte jasně, tak o tom nic neříkejte. Tady se musíme domluvit jediné díky tomu, že to je jasné. Pokud vás vede totéž, co tvoříte, tak to znamená, že vy jste jenom nějaký přechodný článek toho, jak se vytváří to, co vede. Prostě vy jste tam jenom ten otrok, který to udělá. Ale v podstatě se tady děje to, že se vytváří to vedoucí. Tam není žádný rozum, tam u toho není.

Jiný hlas: Mně tam neštymovala jedna věc. Neštymovalo mně to, že jste striktně odmítl, že rozum z víry na jednu stranu jste posadil, že je nenesen, ale vyvěrá z víry. A na druhou stranu jste posadil, že to nemůže být zároveň tento rozum rozumem víry. Ale potom tedy pořad, čím je ten rozum, který vyvěrá z víry a vyvěrá a plyne dopředu, čím je nesený tedy? Jako víra ho může vyvolat v život, ale víra mu svým způsobem nemůže umožnit vlastní pohyb. Víra mu umožní pohyb tím, že ten člověk ví, že má někam jít.

Hejdánek: To je asi jako když hodíte šutr z hory, on se valí dolů. Čím je nesený?

Jiný hlas: Já bych řekl, že takhle. Je nesený dvěma věcmi. To je krásná věc. Ono tam existuje nějaká ta gravitace.

Hejdánek: Že je nesený gravitací.

Jiný hlas: Je nesený gravitací. Ale já jsem to zřejmě viděl špatně, protože já si myslím, že ten šutr byl hozený za nějakým účelem, že měl někam dopadnout. Tam vidím svoji víru.

Hejdánek: On do něj mohl někdo kopnout, uvolnil ho, šlápl vedle. To je jedno, za jakým účelem. Účel není v tom šutru. O to nejde vůbec. Já vám chci dokázat, že to, co vykládáte...

Jiný hlas: On byl hozený vědomě někam, chtěl být vědomě někam...

Hejdánek: A co vám pomůže, že to je vědomě, když je to stejně naordinované něčím, co vás vede? K čemu to je vědomé, když je to naordinované?

Jiný hlas: Potom já to třeba přijmu, ale nemůžu přijmout, že to není rozumem víry potom. Respektive o co jde?

Hejdánek: Já to nechápu. Nevím, o co jde.

Jiný hlas: Já bych to potřeboval nakreslit. Pardon, já se omlouvám, ale...

Hejdánek: Chápete to někdo?

Jiný hlas: Já nevím, jestli půjde o tu samou věc, možná že to nebude ono.

Hejdánek: Zkuste to.

Jiný hlas: Dá se říct, že rozum víry se od toho rozumu bez víry – což je i to pojetí Honzy, co o těch starých Řecích řekl – liší vlastně jenom v tom, že i ten rozum bez víry vyvěrá z víry a dá se říct, že je i nesen vírou, ale nereflektuje to. Nereflektuje to, že z ní vyvěrá a to, že ji nese. Čili ti Řekové si nebyli vědomi vlastně...

Hejdánek: To je málo. Nejenom nereflektuje. To je málo, ta reflexe. Oni nemají co reflektovat. Aby se rozum bez víry stal rozumem víry, nestačí reflektovat tu víru. Ne.

Jiný hlas: A co je to podstatné?

Hejdánek: Poněvadž reflektovat se musí určitá životní aktivita. Víra není aktivita, nebo aspoň není redukovatelná na aktivitu, a tím pádem nemůže být takto reflektována. *Pistis* u Řeků není aktivita. Vůbec není aktivitou. Není redukovatelná na aktivitu. Je v ní jakýsi prvek naší aktivity, ale je to jenom kus toho, čemu říkáme víra. Ale reflexe je reflexí té aktivity, jenom té aktivity právě. A jelikož *pistis* nebyla tato aktivita, tak se ta reflexe nemohla na ničem zachytit. Přesně tak. A v tom je tedy jiná řecká filosofie, i když sebemyšlení vzniklo také z důvěry, že to má smysl. V tom je jiná než reflexe víry, která reflektuje nějaký počin.

Teď jsme teda velmi, velmi blízko. Souvisí to s tou vaší otázkou, nebo je to úplně něco jiného?

Jiný hlas: Ne, to je právě spíš ta Ivanova věc. No, to je ono. Tady se to doplňovalo, je to totéž, na co se původně ptal Ivan.

Takže ta věc vypadala tak, že vlastně teď hledáme, kde je nějaký rozum, který by byl bez víry. Když je vlastně všechno nesené vírou, víceméně prostě o tu důvěru. Ten rozum z víry prostě od toho rozumu bez víry, že jo?

Hejdánek: Na začátku to bylo rozpovídaní věci. To neznámá, že to, co se řekne na začátku, platí celou tu dobu. Samozřejmě ten rozpor rozumu víry a rozumu bez víry jsme vyvozovali krok za krokem a pak

jsme tu zase udělali první revizi, první korekturu. Těch korektur by se muselo udělat ještě hromada. Čili to samo o sobě nic neznamena.

Ale tady jsme teď u věci podstatné: že totiž víra původně není záležitostí myšlení. Rozlišujeme myšlení a víru. Myšlení může být různého typu, a nám teď nejde o to všechno líčit, nýbrž nám jde o to myšlení, které je schopno reflexe. Reflexe vznikla ve starém Řecku a tam zkušenost víry neexistovala. Patočka říká, že jo, ale já to popírám.

Jiný hlas: A co to znamená tedy?

Hejdánek: Jako kosmický faktor samozřejmě byla víra u toho i ve starém Řecku.

Jiný hlas: A ještě v jednom ohledu by tam možná byla. Že totiž copak oni byli schopni si vůbec uvědomit víru, nebo vůbec nevěděli, co to je víra v našem vymezení. Co když to, čemu říkali *eros* nebo *filia*, bylo přesně to, co ve skutečnosti bylo vírou?

Hejdánek: No to by se muselo tedy, to by se muselo ukázat. U Platóna jistě ne. *Eros* je ta mohutnost, která nás přivádí z toho, co je méně cenné, k tomu, co je cennější. A to cennější už tady předem je. Čili *eros* nás přivádí k tomu, co je krásné, co my sice nemáme, jak to vykládá tedy v *Symposiu*, poněvadž jinak bychom po tom nemuseli toužit, kdybychom byli krásní. My krásní nejsme, ale krása se nám líbí, toužíme po ní, milujeme ji a *eros* nám jaksi dává podnět a snad i sílu k tomu, abychom se tomu krásnému blížili.

Jiný hlas: No, a to je velmi podobné k Rádlovu vymezení víry jako náklonnosti k činu. Tam snad je rozdíl jenom v tom, že u toho Platóna to už je dáno, to je hotové, to krásno tu je, dokonce v nejvyšším krásnu je to nehybné, nejvyšší forma.

Hejdánek: Ano, ten čin u Platóna spočívá v tom, že směřujeme k tomu, co už tady je. Ale je to taky čin a láska ho k tomuto činu pudí.

Ano. A dokonce teda to je jedna věc, že se blížíme k tomu, a potom, když už to máme, tak nás nadále to vede – to nevím, jestli je *eros*, to už o tom Platón neříká, že to je *eros* – nás to vede k tomu, abychom plodili v krásnu nadále. Krásné myšlenky a já nevím co všechno. A pak zavazuje filosofy, aby se vraceli tedy, a tak.

Jiný hlas: Tohle je v podstatě výběr z možností, které už jsou, že jo? Kdežto naše víra je víra v něco, co ještě není.

Hejdánek: Přesně tak. A taky u Rádla je to tak, že prostě víra, to je když jsem tak hluboce přesvědčen, že ta hora tady nesmí být a musí být naopak támhle v moři, tak najmu kopáče, dělníky, nakoupím dynamit a všechno, technické prostředky všelijaké, předtím se zadlužím pořádně, abych na to měl, a prostě nechám tu horu prostě přenést nebo svrhnout nebo odstřelit nebo něco takového.

Čili to je teda to pojetí Rádlovo, že? Čili tam ten rozdíl je v tom, že ta víra, která znamená nakloněnost k činu, znamená nakloněnost nikoliv k identifikaci s něčím, co tu je, k napodobení něčeho, co už tady je, nýbrž vytvoření něčeho nového.

A tím nám uniká ta základní věc, totiž že ta víra, která je vposled zdrojem všeho, vůbec neznamena, že to všechno, čeho je zdrojem, je s ní v nějaké shodě, že představuje její legitimní uplatnění.

Jiný hlas: Že není ve shodě jako se svým božským tvůrcem, že je vždycky od toho oddělena?

Hejdánek: Vždycky, ale když to tady máme na mysli, rozdíl je, že někdy jo, někdy ne.

Jiný hlas: Kdežto víra prý vždycky oddělena od toho, co tvoří. A tvoří něco, co je jejím chtěným výtvozem, a je to něco jiného.

Víra sama je jako kosmický faktor vlastně iniciátorem i myšlení úplně.

Hejdánek: Ano, jako iniciátorem všeho nového. Samozřejmě myšlení jakého? Pokud je myšlení nějaké stereotypní, tak iniciátorem není.

Jiný hlas: O vzniku myšlení mluvím prostě vůbec.

Hejdánek: O vzniku myšlení víceméně jistě. No ale to neznamena, že ho nese dál. Když prostě i víra je iniciátorem vzniku nějakých těch, já nevím jakých těch absurdních ryb, který přežily v Tanganice a jinejch jezerech, no tak někdy na začátku vznikly a byly něčím novým a tak dále, ale dneska už prostě jsou miliardy let furt stejný.

No tak samozřejmě tam už víra nefunguje žádná. Tam je jenom setrvačnost, reprodukce, napodobování téhož.

Jiný hlas: Je tam jako pořád ten vliv, že víra si chce porozumět. Užije si k tomu myšlení.

Jenomže to myšlení není víra, to myšlení si volá tu víru k odpovědnosti. Vybírá jako... to je málo řečeno, vybírá. Ona si na něm pracuje.

Hejdánek: Nebo nepracuje. Na některém pracuje, na některém nepracuje. To není, že vybírá. My vybíráme ty, které jsou vhodné.

Jenomže zřejmě tedy i to nevhodné, jestliže se najednou ukáže jako produktivní, tak to vypadá, že tedy nám se zdá nevhodné, a přesto to funguje, nejspíš proto, že a tak dále, že.

Jiný hlas: Já mám takový pocit, že myšlení si chce zmocnit víry, a ne že víra si chce zmocnit myšlení.

Hejdánek: Jo, kdo má ten pocit?

Jiný hlas: Já například.

Hejdánek: A proč si to myslíš? Myslíš, že ta víra je nejlepší, když do toho myšlení neintervenuje?, jo?

Jiný hlas: Ne, ne, ale naopak. Jakmile tady myšlení je, tak se chce zmocnit víry, jako se chce zmocnit všeho. Vždycky se myšlení všeho zmocnit chce, chce se zmocnit i víry.

Hejdánek: Vždyť takhle to vypadalo, a díky tomu myšlení, které původně mělo mít služebnou funkci, se stalo pánem. Jenomže jak dopadlo tohleto myšlení, které se zmocňuje všeho? Zmocnilo se víry, ovládlo ji, učinilo si ji svým služebníkem, nebo svou služebnicí, svou služkou. Dopečme to až takhle. No a co se stalo? Z barbarského rozumu se stal rozum víry.

Jiný hlas: To je, jak by psal *Hegel*, v té jasné linii, ale znamená to, že tedy to, co my už dneska známe jako myšlení...

Hejdánek: Protože samozřejmě zase už to upadlo hrozným způsobem, ale to není úpadek víry, nýbrž to je úpadek všeho lidského. Strašný úpadek. To se dá vyložit sociologicky, psychologicky, nebo se to nemusí vůbec vykládat a brát to jako fakt. Já jsem nakloněnej to vykládat sociologicky.

Došlo k dvěma pronikavým sociálním *restrukturacím*. Ta první ještě nebyla tak katastrofická, i když tímto směrem, byla katastrofická jiným směrem. A to je zburžoaznění revoluce, takzvaná *restrukturace feudalismu* v buržoazní společnost. Ta znamenala, že spousta nevzdělaneckých, dravejších lidí se dostala na místa, pro která se dříve alespoň slušně předpokládala jistá kultivovanost, jisté předběžné vzdělání a tak dále. Takže takové všeobecné zhrubnutí nastalo.

Ale bylo zaraženo, protože vlastně vliv tohoto zhrubnutí se omezoval jenom na ty bohaté vrstvy, kterých nebylo moc. Během několika generací se tyto bohaté vrstvy natolik kultivovaly, že se v řadě případů připodobnily tomu standardu, který byl *de facto* určován feudální společností. V různých zemích to bylo různé, generalizovat se to nedá.

Pak přišla druhá *restrukturace*, o které hovoří *Ortega y Gasset* jako o vzpouře davů. Tady nezbývá než očekávat, že to bude trvat zase několik generací, než se ta široká vrstva lidí, kteří se znovu dostali do významných míst a významného postavení, v svých potomcích nějak rekultivuje. Toto zhrubnutí je ovšem podstatnější, do jisté míry i katastrofičtější, protože teď to jsou davy. Tenkrát to byla poměrně úzká vrstva, navíc ještě více strukturovaná, takže tam rozhodující – v různých zemích to zase bylo různé, v Nizozemí to vypadalo jinak než třeba ve Francii.

Já to vykládám takto sociologicky. Ale úpadek je nepochybný. Ten úpadek je důležitý v tom prvním případě, protože dochází k jakémusi zhrubnutí spolu s demokratizací, ale nepostihuje to nějak zvlášť pronikavým způsobem vzdělanecké vrstvy. V podstatě to, co se pak u *Lenina* opakuje stále znova, že mezitřída inteligence je váhavá a prostě slouží každému, když je zapláceno. Takže na ni není spoleh a musí se držet pěkně u krčku. To je revoluční pohled revolucionáře, ale je to dáno tím, že ti vzdělanci neměli nejmenšího důvodu, proč adorat feudály a nejmenšího důvodu, proč adorat ty nové měšťáky. Takže se nedali ani na jednu, ani na druhou stranu, pochopitelně. To je dané tímhle. Říkat, že je to nějaké nespolehlivé – proč by měl být vzdělanec oddaný nějakému velkořezníkovi nebo nějakému majiteli velkého panství? To je blbost.

Ale nicméně ti vzdělanci nebyli diskvalifikováni nebo nebyli likvidováni, nebyli vykořeňováni. Fakticky univerzita se tu a tam někde k něčemu přiznala, něco si dala říct, ale v podstatě se také trochu demokratizovala a přeplula to bez velkých nesnází. Jedině čemu musela čelit, byly pokusy té nové vrstvy získat tituly za prachy a nikoliv za výkony. Tohleto po jistém čase bylo překonáno a fungovalo to a vědecké instituce kvetly. Ten mnohem katastrofičtější dopad nastal s tou takzvanou vzpourou davů, kdy ten vliv těch velkých mas, které neměly přístup ke vzdělání a byly po desítky generací takovým způsobem deprimovány a *reprimovány*, že neměly pomyšlení na nic než jak se obživit a jak udržet při životě děti. Tak teď tito lidé, kterým byl vlastně vnucen určitý styl života, který byl na rozdíl od toho starého skutečně vykořeněn. Tito lidé byli násilím vykořeněni a byl jim vnucen styl života naprosto nelidský. Tito lidé teď aplikují to, do čeho byli vstrčeni, aplikují ve všech možných formách...

--- (s2\_cleaned.flac) ---

Hejdánek: Takže já navrhuju tohle vidět sociologicky. Nepochybně jde o velkej úpadek, jde o období velkého úpadku. No ale nikde není řečeno, že ten úpadek by musel trvat nějak extra dlouho. Já myslím, že po třech generacích by to mělo být normální, kdyby nebylo jinej důvod. To jest vytvoří se zase vrstva jakeichsi *elit* vzdělaneckých, který si vynutí nebo budou mít prostě prostým vývojem dosáhnou zase jistého respektu. A ty ostatní budou respektovat, že jsou lidi talentovanější, schopnější, zároveň teda pracovitější a vzdělanější, že musejí mít možnost svobodně tvořit, dělat něco a tak dále.

No, tak a teď do týhle situace intervenuje politicej vývoj. Tohle vůbec není politicej vývoj, tohle je vývoj sociální. To je prostě určitá analogie. Na konci starověku docházelo ke krizi otrokářského systému. Ukázalo se, že otroků je zaprvé příliš mnoho a že to není možný utáhnout. Dneska se tohle analogicky ukazuje v Jihoafrické republice, pár bělochů nemůže terorizovat většinu černochů. Podobně nemohly ty staré státy otrokářské do nekonečna terorizovat většinu otroků. Zadruhé celá nálada se změnila, už je taková motivace a to všechno rezonuje v celý tý době a tak dále. Prostě když má někdo doma haldu otroků, tak mezi nima najde taky schopný, takový, který mu začnou dělat věci, který on sám neumí. To je ta *dialektika pána a raba* u Hegla. No prostě víte, že na konci té helénistické doby byla móda, když nějaký zvlášť schopnej otrok existoval, no tak že byl sprostěn svého otroctví, že mu byla udělena svoboda a byl takzvaným osvobozeným otrokem. Takových byla celá řada, například mezi filosofy to byl *Epiktétos*, mě napadá, bylo jich víc, ale ten je jeden velmi známej. To už byla taková celá nálada, lidem to začlo připadat blbý, že jejich otroci jsou chytřejší než oni, schopnější, tamti se jenom váleli a tyhle všechno dělali.

Takže ta situace ovšem kromě analogie má svý hluboký rozdíly. Kdyby bejval zvítězil *Spartakus*, tak analogie s naší dobou byla mnohem větší. Ale *Spartakus* byl těžce poražen. Nicméně otroci postupně byli osvobozeni, byla jim udělena svoboda. No a to těm nejschopnějším pochopitelně, poněvadž ty neschopný, ty neměli zájem o svobodu, poněvadž by se byli neuživil. Takhle se o ně pán musel starat. Otroky byl přece jenom dražší než kráva, a tím pádem to byl majetek a nikdo o to nechtěl přijít. To když čtete *Obranu Sókrata*, tak tam vidíte v té první části, vlastně ne, to není v *Obraně Sókrata*, to je v *Menónovi*. Co? Jak jde Sókratés, ubírá se na soud a potká se s tím... to není *Menón*, je to *Menón*? Ted' jsem blbej. No setká se prostě s nějakým s nějakým tím chlapíkem, kterej jde obžalovat svého otce, kterej v nějakým rozčilení praštil něčím svého otroka a zabil ho. Ted' ho jde obžalovat, že zabil otroka. Čili to už je situace, kdy zabití otroka se považovalo za něco, co je možno žalovat, to je proti zákonu. Ačkoliv dlouho bylo běžné, že si s otrokem může každej dělat co chce, podobně jako si může dělat se svým psem nebo koněm nebo krávou, když zabije krávu, to je jeho záležitost.

No, a tak dá se očekávat, že politické struktury pod... mimochodem to se týká, to co jsem zatím vylíčil, se netýká jenom jedné strany, jednoho kusu světa, to se týká celého severu, na jihu to zatím tak není, ale celého severu. To znamená ta vzpoura davu, ta se dá dokumentovat nejenom na východě, ale i na západě, dokonce daleko lépe na západě. No ale vypadá to tak, že opět po nějakém čase se vytvoří nové *elity*. Bez těch *elit* totiž není cesty vývoje. No a teď jde o to, *elity* jakého typu se vytvoří. Jak rychle a jakého typu a jakých kvalit, to záleží na politickém zřízení. Takže lze očekávat, že třeba v těch vyspělých

kapitalistických státech ty *elity* budou převážně technické, matematické, počítačové a tak dál. To budou ti páni, to budou ti nejžádanější. No a teď jde o to, co tím teda ta společnost dosáhne. To zas bude trvat několik set let, aby se ukázalo, jaký to bude mít důsledky. No a na druhé straně budou existovat společnosti, který mají kritéria, který jsou v rozporu s výrobními potřebama, spotřebou výrobních sil a vztahů, jak to o tom píše *Engels* třeba. Prostě politické systémy mohou urychlovat nebo zpomalovat to vyrovnání napětí mezi [nesrozumitelné] výrobními vztahy a výrobními silami.

To je toto ta dlouhodobá záležitost. No a tady se ukáže teda politická *superiorita* nebo *inferiorita* těch či oněch zřízení. Čili tam intervenuje kromě té základní sociologické záležitosti, totiž toho uvedení nejširších mas do postavení rovnocenného partnera v demokratické společnosti, rovnocenného občanství v demokratické společnosti, které samo o sobě znamená dočasně jistý úpadek v mnoha směrech, pochopitelný, tak kromě toho teda ještě je tady druhý proces, totiž ta politická intervence nebo toto politické řízení toho, jak budou vypadat ty příští elity.

Jiný hlas: Teď o tom kecal.

Hejdánek: Protože jsi začal s tím, že úpadek vysvětluješ takhle.

Jiný hlas: Jo takhle, úpadek, ano. No úpadek společný neměl žádné vysvětlení hlubší než sociologické. Tak to byla tvoje teze.

Hejdánek: To je tvá teze.

Jiný hlas: Vysvětlení, které se mi zdá nepřijatelné.

Hejdánek: No, tohleto je úpadek přirozený. No a potom ještě existují některé rysy nebo formy úpadku, které na něco takového převoditelné nejsou.

Jiný hlas: No a to je, o čem jsme chtěli mluvit asi.

Hejdánek: Já nevím, jestli o tom chtěli mluvit. Je to třeba velmi opatrně oddělovat od tohohle prvního, protože jaksi je poněkud směšné citovat *Heideggera*, že bohové mlčí, jenom v záležitostech, které jsou vysvětlitelné demokratizací společnosti moderní.

Jiný hlas: Nicméně krize, evropská krize je krizí základnější a hlubší. A právě tahle hlubší krize má co dělat s naším seminářem a s našimi tématy. A o to nám jde. Skutečně by byla chyba vysvětlovat d'ábla jako něco, co je přirozeným sociologickým jevem. Ale jsou pak jevy, jak jsi řekl, které nejsou na tohle převoditelné. A to je naše práce.

Hejdánek: To je naše práce. No a co je to ten úpadek? Tak to je ten úpadek víry, to jsi chtěl říct asi, a nedorekl jsi to, když jsi začal mluvit o sociologii. Je to úpadek víry, který každý vysvětluje jinak, ty sociologicky.

Jiný hlas: No, to zjednodušuješ. Já to, co jsem předvedl, tak to jsem neukazoval úpadek víry. To jsem ukazoval úpadek rozumu.

Hejdánek: Správně. Úpadek rozumu. No dobrá, ale podstatnější je úpadek víry. Úpadek víry je, pokud myslíme skutečně na víru a nikoliv na reflexi víry, protože úpadek reflexe víry je starého data a v podstatě spadá vjedno s dějinami křesťanské církve.

Tak pokud myslíme skutečně na víru, no tak já bych se neodvážil mluvit o úpadku víry, protože se mi to nezdá být dost doložitelné. Já bych spíš mluvil o úpadku určité připravenosti k víře, která je katastrofální. Já nevím, jak je to s vírou, poněvadž jak to změřit, jak to charakterizovat? Když jsme si tu sociologii odbyli, no tak nedáme přece slovo Kadlecové, aby nám řekla, jak je to s vírou. Prostě na to není ona kompetentní, nemá o tom páru, nemá příslušné *sensorium*, nemá aparát, nemá ani myšlenkový aparát, no prostě a tak dále. Čili o víře v tomto smyslu by to vyžadovalo najít nějaký nový přístup. Ale co je nápadné a nepřehlédnutelné, to je úpadek připravenosti k víře. A tento úpadek se zdá v nejposlednější době, takových dvaceti třiceti let, být na ústupu.

Jiný hlas: To jsme zase u sociologie.

Hejdánek: No a co o tom jiného můžeme říct? To nejpodstatnější nejsou chyby v reflexi.

Jiný hlas: Úpadek reflexe, úpadek rozumu. To je v podstatě reflexe. A všeobecně nejenom reflexe víry. No a kde se tohleto odehrálo poprvé, nebo kde to má v dějinách evropského myšlení základní tenhleten

základní úpadek, počátek? Těch počátků je víc. Dnes jsi jmenoval základní omyl *Descarta*, že myšlení je substance.

Hejdánek: No a to je detail. To je sice omyl *Descartův*, ale na tohle svěst ten úpadek současného myšlení, to je absurdní, ten nesmysl za to *Descartes* nemůže. Tady je potřeba určit roviny. Tak my si říkáme, to nejpodstatnější je rozklad předmětného myšlení. Základní chyba je pojetí myšlení, které svou pojmovost chápalo tak, že uchopuje, že se zmocňuje, pomocí pojmů se zmocňuje skutečnosti. Tohle teď líčím zase jenom *ad hominem*, muselo by se to doložit podrobněji, ale celkem jste s tím seznámeni, jak je to zhruba. To je věc, která má na svědomí spoustu záležitostí všeho možného druhu, včetně třeba toho násilnického revolučního myšlení v moderních revolucích počínajíc těmi západoevropskými, jako byli Cromwell a severské revoluce v Nizozemí a to všechno, a později velká francouzská, americká a tak dále. Takový zvláštní Rádl, taky už jsme ho zmiňovali, upozorňuje zejména na násilnický ráz romantismu. Ale mně se zdá, že jakési násilnictví je charakteristické pro celou tradici pojmového myšlení.

To, co vyjádřil Kant v předmluvě k druhému vydání *Kritiky čistého rozumu*, totiž že rozum poznává ve skutečnosti to, co tam sám strčil, to je po mém soudu rozhodující záležitost. A i když anglická empirická tradice se tak nějak tezevitě obracela proti, polemizovala s tím, ve skutečnosti to dělala týmh způsobem, jak jsme o tom diskutovali na zahradě. Prokázala, že svou polemikou proti kontinentálnímu racionalismu vlastně sdílí základní nedostatek toho racionalismu, totiž že si vymýšlí, konstruuje tu zkušenost, o kterou tak bojovala, kterou si napsala na prapor, a teď vlastně to všechno konstruuje stejným způsobem, jako se to dělá právě v té kontinentální, nebo ještě horším způsobem než v té kontinentální tradici, takže nakonec upadla do subjektivismu daleko trapnějšího než potom ta německá filosofie.

No, ale to násilnictví po mém soudu má svůj původ daleko starší a hlubší a spočívá v samé podstatě pojmového myšlení. To jest ne že by každé pojmové myšlení muselo být takto blbé a tudíž bychom měli myslet nepojmově, nikoliv, pojmové myšlení je v pořádku, jenom pojmové myšlení má perspektivu, jenomže tato tradice pojmového myšlení, která až dosud platila, ta pracovala právě pomocí těch intencionálních předmětů a užívala jich jako průzoru nebo prisma při svém pohledu na skutečnost. Čili ona ve skutečnosti v realitě poznávala jenom to, co si předem nakonstruovala v těch intencionálních předmětech. A to je velice násilnická záležitost, zejména v takových oborech, které nepracují s těmi nepravými jsoucnými, to jest s mrtvými předměty, skutečně s mrtvými předměty. Všude jinde je tento způsob myšlenkově naprosto nepřiměřený, neadekvátní a vede k těžkým deviacím všeho druhu zase nejen myšlenkovým, ale i společenským.

Jiný hlas: Ten tvůj koncept víry, to je taková lekavá ryba. Začal jsi vykazovat různé příčiny, kterých bylo mnoho. A to na té rovině, která se nás dotýká. Já osobně jsem měl pocit, že jsi získal takové nepřekonání teorie, tak ji rozvinul, že kdybych je od někoho jiného slyšel, tak by mi to přišlo normální, ale když je slyším od tebe, tak mě to až děsí.

Hejdánek: No, teorie, je třeba přihlédnout k ledasčemu. Není rovno to zjednodušit a shodit to na nějakou metafyziku a předmětné myšlení a tak dále, to je trapné po mém soudu.

Jiný hlas: Můžu se zeptat ještě na něco jiného? Ten tvůj koncept víry v Hejdánkově pojetí je v podstatě abrahámovský, že tedy ta víra je zásadně činitel, už prakticky všechno nové vchází sem, že od této víry vlastně pomocí tvoření, když se objeví rozum, víra ho používá, aby se sama rozhojnila a dosáhla vyšší úrovně. To připomíná ten proces Hegelova světového ducha, jak on přes ten svět sám sebe poznává. Já bych hrozně rád věděl, v čem se ten náš koncept víry liší od toho Hegelova konceptu, neberu ten konec, že neuvidíme toho světového ducha, ale v čem se to v Hejdánkově konceptu liší?

Hejdánek: Liší se to v tom, že ten světoduch u Hegela je celý tady a je jenom *an sich* a není *für sich* a že tedy tím uvědoměním nahlíží posléze sám sebe, jaký je, ale nestává se ničím jiným, kdežto víra, která dospěje až k reflexi sebe samé, se pronikavě proměňuje. To jest začíná být daleko razantnější, než dosud kdy mohla být. Tak zatímco u Hegela potom, kdy dochází k sebeuvědomění absolutního ducha, dějiny končí, tak tady by teprve pořádně dějiny měly začít.

Jiný hlas: Tady k opaku dochází vlastně.

Hejdánek: No tak by měly začít. Čili Rádl říká jednu zajímavou věc, že středověk umřel, odumřel daleko dřív, než přišla nová doba. A že vlastně už jenom přežíval. A že čekal ránu z milosti.

Něco na tom je. Do jisté míry to platí i o Římu, to jest o konci starověku. To opravdu ty poslední dekády Říma, to je tak šílený úpadek, takový rozklad, že opravdu to chtělo jediné nějakou ránu klackem.

Co z toho vyvozují? Že tam, kde se objevuje úpadek, tak že ten úpadek sám od sebe nemusí ještě znamenat nic nového a že ten úpadek může trvat strašlivě dlouho. Ale naproti tomu, kde je rozpoznán jako úpadek a zejména je rozpoznán ve světle nějaké nové perspektivy, no tak tam ten konec je urychlen a začíná něco nového.

Z toho důvodu konstatování toho úpadku ještě mnoho neznamená, pokud neurčíme přesně – tedy dnes – pokud neurčíme přesně všechny ty aspekty a zejména pokud nevytvoříme jakousi hierarchii kritérií, podle kterých se to posuzuje. A tu můžeme vytvořit jediné, když se objeví nějaká nová perspektiva. Teprve ta nová perspektiva učiní z té naší úpadkové doby konec něčeho, protože už to učinění konce bude znamenat začátek.

Jiný hlas: Předáš jí? Chce ještě někdo kávu?

Hejdánek: Děkuju, to je krásné.

Jiný hlas: Já jsem teda úplně zvalděl nějak. Domnívám se, že oficiální část skončila a diskuze může pokračovat. Ještě můžeme dohodnout, co bude příště. Řekni, co jsi chtěl v druhé půli toho rozboru.

Hejdánek: Tak já stručně řeknu, co je... probrali jsme jedenáct bodů a ještě devět zbývá. Vlastně jsme probrali necelých deset jenom. No to je filosofie.

Uvažte. Reflexe, která vychází z víry a vrací se k ní, si brzo uvědomí, že nemůže zůstat obyčejnou, to jest tou běžnou reflexí. Objevuje novou skutečnost, která není... zatímco normální reflexe, jak jsme řekli, si dělí, pokouší se přisoudit to, co padá na vrub objektivní realitě a to, co padá na vrub subjektu, tak tahle reflexe najednou musí zjišťovat, že je konfrontována se skutečnostmi, které nejsou převoditelné ani na jednu, ani na druhou stranu.

Tato konfrontace s novým typem skutečnosti, s kterým dosavadní tradice nepočítala, znamená výzvu ke kultivaci myšlení. Myšlení, které k této skutečnosti nebo ke skutečnosti víry třeba jenom přistupuje zvenčí, je diskvalifikováno, protože má, jak jsme si jednou citovali, barbarské smysly, oči a uši. Ničemu nerozumí, poněvadž slyšící neslyší a koukající nevidí, protože mají barbarské uši a oči.

Teprve když se myšlení o víře, to jest myšlení, které přistupuje k víře zvenčí, stává myšlením víry, má najednou otevřenou možnost k pochopení, co to vlastně víra je. A tím víře se dostává toho, co potřebuje. V novém přístupu rozum v reflexi dospívá k porozumění víře jako něčemu blízkému, vlastnímu. A díky této kultivovanosti může rozum prolomit nebo překročit onu mez, za níž až dosud viděl jen ono božské, jež zůstává nepochopitelným a nemyslitelným. A tak je dosaženo pevné půdy a základu pro možnou kritiku negativní teologie a těch teorií o *deus absconditus*, tedy o bohu vzdáleném, o němž poslední relikty je u Bonhoeffera, že žít s bohem, jako by boha nebylo.

Tedy chápání vztahu mezi vírou a rozumem jako rozporu a konfliktu je pasé, zastaralé, překonané.

Perspektiva ukazuje nové cesty myšlení, respektive rozumu. Nastává nová epocha. Teprve nyní může být a bude s konečnou platností překonána a likvidována mytická životní orientace. Teprve nyní, po celou dobu to ještě furt koexistovalo s tou orientací vědy.

A tím bude skončena jak výhradní a výlučná vláda dosavadní tradice pojmového myšlení, tak její nesynergická intervence do pokusů o myšlení nové. Tak asi ty body. Vy si to domyslíte sami a už o tom nemusím mluvit.

Jiný hlas: Je to připravený jako koncert, kterej bude vytržitelný [nesrozumitelné], kterej chceš předvést podle těch bodů, takže se těšíš přímo, protože to, o co ti jde, je vlastně restaurace rozumu.

Hejdánek: No právě.

Jiný hlas: Víra, o té jsi neřekl ani jestli upadla nebo neupadla, ale tvoje představa je, že víra, která tu byla tradicí až po naši dobu, teď splní své poslání.

Hejdánek: Splnila.

Jiný hlas: Teprve splní.

Hejdánek: Splnila, že rozhojní rozum.

Jiný hlas: No rozhojní, to je další věc. Předtím splnila to, že zlikvidovala ten rozum, kterej zatím vládl, a to takovým způsobem, že to nahlížíte vy sám, aniž víte cokoli o víře. Čili to ještě musí splnit, ten rozum, kterej to nahlídne, ten tu ještě není.

Hejdánek: Už nahlíží, jo, to už tady je. Ten rozum dosavadní nahlíží, že je sám tak blbej, že se pokouší o nějaký takový nedokonalý změny a vymýšlí všelijaký triky, jak by se za svůj vlastní límec vytáhl z toho bahna.

Jiný hlas: On by to možná udělal, i kdyby tady ta víra nebyla.

Hejdánek: To by neudělal, protože kde by vzal to péro.

Jiný hlas: Takže díky víře, která je to péro, to teďka nahlídne a pak už víra nebude zapotřebí.

Hejdánek: Kdopak?

Jiný hlas: Pak už nebude zapotřebí, když už bude rozum reflektovat víru.

Hejdánek: Pak, když konečně dojde k tomu, aby rozum reflektoval víru *adekvátně*, to znamená tak, že nejen o ní bude myslet, ale že z ní bude vycházet, no tak pak se ta víra dostane do postavení té nejdůležitější záležitosti. A jak to, že by se bez ní mohl pak cokoli obejít? Naopak, pak už se vůbec nic bez ní nebude moct obejít.

Jiný hlas: Třeba ani matematika.

Hejdánek: Třeba.

Jiný hlas: Nebo něco ještě absurdnějšího. Vlastně myslíš, že bude jaksi to nové myšlení inkarnovaná víra?

Hejdánek: Ne, nemůže být, nemůže být. Protože víra je princip, kterej zprostředkuje konfrontaci konkrétních skutečností s nepředmětnou, to jest s ryzí nepředmětností. A konfrontace vždycky znamená zároveň napětí. Víra je zdrojem napětí, a nikoliv konformity.

To patří právě k víře, že ona nesleduje žádný cíl předem stanovený, nýbrž jenom furt otvírá nové cesty, furt překračuje, vede k překračování.

Jiný hlas: To už můžu chápat i jako vlastnost nového myšlení.

Hejdánek: Můžeš, ale to je jako bys chápal třeba teologii, že v okamžiku posledního soudu celý svět se stane totožným s bohem. Na to si nevzpomínám, že by nějaký slušný člověk tohleto říkal v křesťanské tradici. Ačkoliv tam zůstane jenom to zlato a ta sláma shoří, tak nemám ponětí o tom, že by někdo říkal, že... Jsou určitý náznaky tímto směrem, ale velmi opatrně, že bůh bude všechno ve všem, takovejhle *eschatologickej*... Ale nikde se neříká, že by stvoření pak spadalo vjedno se stvořitelem.

Jiný hlas: Jsou tvé koncepty docela dobré, kde víra a myšlení jsou téměř jedno a totéž, protože myšlení nebude...

Hejdánek: Ne, nebude, protože víra vždycky je víc než myšlení.

Jiný hlas: Nebude myšlení bez víry a nebude víra bez myšlení, tak to bude jedno a totéž.

Hejdánek: Víra bez myšlení bude furt, ona pracuje taky v mravenečcích a tam nikdy nebude pracovat pomocí myšlení. Mluvíme o víře lidské. No dobře, ale od té doby, co už uchopila víra i to myšlení, tak ho nepustí.

Jiný hlas: Už nepustí. Už nebude bez něj.

Hejdánek: Fakt. Ty se berou, ale vždycky s ním bude ještě v napětí, protože nenechá ho spát, nenechá ho usnout na vavřínech. A všechny nové myšlenkové výboje se náhle octnou v novém světle, octnou se jako něco už překonané, nebo překonání hodného, zastaralého nebo opuštění hodného a tak dále. To je ten *princip*. Víra totiž tím, že zprostředkovává vztah mezi ryzí *nepředmětností* a konkrétní skutečností, uvádí do vnitrosvětské skutečnosti *element* rušivý, totiž vždycky něco nového. Kafe je dobré, trochu mě probudí.

Jiný hlas: Tady jde o to, jestli to myslíš tak, že jde o to, aby se tohleto myšlení stalo záležitostí té *elity*, nebo spíš, že ta *elita* bude to, co bude takhle myslet.

Hejdánek: Pochopitelně.